

„...kívülről

tébolydának

tűnik.”

Szécsi Noémi író

Felfedezte magának az angol nyelvű könyvkiadás, s már nemcsak a könyvei, de ő maga is megjelenik a világ több pontján. Májusban Amerikában és Kanadában jött ki első regénye, a *Finnugor vámpír*, majd fesztiválok, felolvasások, presztízsesemények követték egymást. Mindenütt jó, de a legjobb... hol is? Szécsi Noémit a külföldi sikerekről és tapasztalatairól kérdeztük.

Javíts ki, ha tévedek, de bizonyos könyveid mintha külföldön jobban „megtörténtek” volna, mint idehaza.

Így van, és én sem tudom, mi ennek a konkrét oka. Két tippem is van; az egyik, hogy általában kerülőutakon jártam, a nagy fórumokra nem jutottam be, és ezek a kerülőutak külföldre is elvezettek. A másik tippem, hogy az én írásmódom nem annyira otthonos a magyar irodalomban, hanem inkább fordításban működik.

Miért, hogyan írsz?

Angol meg finn szakos voltam, és másféle irodalmi ideálokat követek. A magyar irodalmat uraló németes hagyomány engem kicsit elkerült. Magyarul a komplikált, ornamentikus szöveg számít irodalminak, a szikár angolszász próza sokszor túlságosan egyszerűnek hat. Az én regényeim nehezen értelmezhetőek a posztmodern kritika felől, közegidegen a humorom, a témáim, az utalásaim. 2002-ben például senki sem értette, hogy jön az irodalomhoz egy ironikus hangvételű vámpírregény.

Fordítások eddig is voltak; de mi változott most? Mintha többet hívnának személyesen is mértékadó helyekre. New York *World Voices* fesztivál, London, *European Literature Night*...

Az angol megjelenésből nőtt ki több minden, az pedig a *Finnugor vámpír* 2005-ös lengyel fordításából. Az angol kiadóm [Stork Press – a szerk.] lengyel fordításban ismerte meg a *Finnugor vámpírt*, és annak alapján döntötték el, hogy megjelentetik. Érdekes, hogy a kelet-európai irodalom számára a lengyel lehet

252 oldal, 2900 Ft
Európa Könyvkiadó

az a közvetítő nyelv, hiszen sok minden lengyelül jelenik meg elsőként – ukrán, román, magyar, bolgár könyvek –, és sok kiadó figyeli az ottani könyvpiacot. Az angol kiadásból következett az amerikai, a kiadó elég agilisan pályázott különböző irodalmi fesztiválokra, fórumokra, például a European Literature Night nevű nagy felolvasásra, amely európai műveket mutat be minden évben a londoni British Libraryben. Eddig talán nem is szerepelt ott magyar szerző. Csak zárójelben mondom: az ottani magyar kulturális intézetnek kellene pályáznia.

Hagyjuk a zárójelet, hiszen éppen erre szeretnék rákérdezni. Most, hogy több helyen jártál, hogyan látod a magyar kulturális reprezentációt?

A kelet-európai irodalom most annyira nem szexi, mint amennyire tizenöt vagy húsz éve volt. Nehéz átnyomni, ez biztos. Közben pedig Magyarország iránt ismét van egy politikai érdeklődés, a sajtóban egyre többet cikkeznek megint az országról; most bizonyos értelemben ismét érdekessé váltunk, ez éppenséggel jót is tehet az irodalmunknak. A magyar kultúra intézményes képviselője külföldön? Az utóbbi egy évben megjártam Londont, Manchestert, Birminghamet, Oxfordot, Göteborgot, Belgrádot és New Yorkot, és – tisztelet a kivételnek – sokszor volt az a benyomásom, hogy a külföldi magyar kulturális intézetek passzívak és befelé fordulóak. Pedig egy ország image-építése szempontjából szinte felfoghatatlanul nagy jelentősége van annak, hogyan jelennek meg a szerzőik angol nyelvterületen – hiszen a világ olvasóközönségének nagy hányada anyanyelve mellett angolul olvas. De a kultúra más ágaira is igaz, hogy az ottani befogadást igenis lehet inspirálni, sőt, meg is lehet olykor változtatni. A magyar irodalomból többnyire a diktatúra, a diktatúra utáni állapot tapasztalatát átadó műveket fordították. Elég borúsak is, ennek megfelelően. Például májusban George Szirtest díjazták a *Sátántangó* fordításáért. Amellett, hogy angol fordításban Bánffy Miklós, Márai vagy Szerb Antal könyvei is sikeresek, a legtöbb ember, akivel beszéltem, úgy gondolja, hogy az újabb magyar irodalom olyan, mint a *Sátántangó*. Furcsállták is, hogy az én regényem groteszk, szatirikus hangvételű, és hogy ilyen is van. Csak azt akarom ezzel mondani, hogy sokkal színesebb az irodalmunk annál, mint ami megmutatkozik belőle, és a megismerést elő lehet segíteni, az intézmények szerintem képesek volnának erre.

Mi magunk nem ugyanígy sztereotípiákat várunk, mondjuk a Balkán irodalmától vagy a most divatos kínai, iráni kortárs kultúrától? Hozza be nekünk azt a tapasztalatot, ami az ottani átpolitizált élet; elnyomás, kisebbségi lét, etnikai feszültségek. És megrökönyödünk, ha nem ezt kapjuk.

Valószínűleg igen. Iránból elnyomott nőket akarunk látni, a Balkánról háború által szétzilált családokat. Mindenkinek van valamilyen sztereotip képe a másik kultúráról. De hát éppen az volna a dolguk a kulturális intézeteknek, hogy árnyalják, vagy akár át is rajzolják ezt a képet, megváltoztassák ezeket a meggyőződéseket, felmutatva több mindent az adott ország kultúrájából.

Hogy csinálják, akik jól csinálják?

Az angol–amerikai kiadás kapcsán sokszor kaptam azt a visszajelzést, hogy a magyar kulturális szervekkel való nehéz együttműködés miatt a jövőben kétszer meggondolják, hogy foglalkoznak-e újabb magyar szerzőkkel. Aki kelet-európai irodalommal foglalkozik, az azt látja, hogy a lengyelek igen agilisak, részben azért is, mert Nagy-Britanniában komoly lengyel kisebbség él. A csehek hatékonyak, image-építésben nagyon jók; az említett European Literature Night például a cseh kulturális központ rendezvénye volt eredetileg, onnan nőtte ki magát évente sorra kerülő összeurópai eseménnyé. A románok kulturális reprezentációjáról mi is elég sokat tudunk, elég, ha az új filmeseik sikereire gondolunk. Mi persze ide is ki tudjuk vetíteni a beháborúinkat. Idén májusban a New York-i PEN World Voices Festival vendégeként meghökkenve észleltem, hogy a fesztivál kinti igazgatója, Orsós László Jakab és a magyar PEN elnöke, Szócs Géza között különféle vélt vagy valós politikai sérelmek miatt egyszerűen nincs kommunikáció. Az ilyen helyzetekből pedig a magyar

kultúra reprezentációja, vagyis mi, magyarok jövőnk ki vesztesként.

A lengyelek után most már a miénk is elég nagy csoport Nagy-Britanniában; közmondásos is lett London, a negyedik legnagyobb magyar város. Az emigráció megjelenik nálad a *Nyughatatlanok* című regényben. A menni vagy maradni kérdése téged sosem érintett meg?

Talán magánemberként szívesen élnék néhány évet egy kevésbé frusztráló országban, de nem tudom elképzelni, hogy íróként tényleg megvethetném a lábam külföldön. Amennyire tanulmányoztam az emigráns sorsokat: vagy nagyon fiatalon kell integrálódni a másik kultúrába, vagy pedig a politika generálta figyelmet meglovagolva beilleszkedni, mint Milan Kundera vagy Salman Rushdie esetében.

Elég sokan mennek el most Magyarországról, éppen a te nemzedékedből is.

Ezt a kiáramlást már nem hívhatjuk emigrációnak, inkább talán kiköltözésnek. Hiányzik belőle az a véglegesség, ami a történelmünk során más elvándorlási hullámokban megvolt. A *Nyughatatlanok* egyes szereplői számára, 1848 után valódi tragédia a haza elvesztése. Az akkori levelekben, naplókban olyan mély fájdalom érezhető, ami ma már ritka: hiszen sok ember egyszerűen jobban érzi magát másutt, vagy jobban tud érvényesülni. De bármikor visszajöhet. A hazához fűződő viszony teljesen átalakult.

Rendben, de hogy ezt a kissé patetikus kérdést tegyem föl: mit veszít a haza? Például a kulturális élet mit veszít azzal, hogy bizonyos rendezőink nem itt alkotnak, műveik nem illeszkednek szervesen az itteni folyamatokba?

A Horthy-korszakban is sok művész hagyta el Magyarországot, mégis szoros kapcsolat, párbeszéd volt és maradt Európa művészetével. Kölcsönhatások is érvényesültek. A Rákosi- vagy Kádár-korszakban már nem lehetett szabadon utazni, így aztán évtizedek kiesését kellett és kell bepótolni, hogy ismét napi párbeszédbe kerüljünk a világ kultúrájával. Most egyébként sokszor egyszerűen a pénz hiányáról van szó. Sok művész azért elégtelen a helyzetet, mert az elvégzett munkáért nem fizetnek neki, a projektekhez nincs indulótőke vagy csak kiváltságos emberek számára nyitottak a források. De a folyamat vége pozitív is lehet, mert mégiscsak egyre többen il-

.....

436 oldal, 3500 Ft
Európa Könyvkiadó

292 oldal, 2900 Ft
Európa Könyvkiadó

.....

leszkednek be Európa vagy a világ művészetébe, és ennek hosszú távon idehaza is érezhető lesz a hatása.

Idehaza közben azt látjuk, hogy az egyre növekvő

nyomás alatt nagyon izgalmas kulturális színtér alakult ki. Pénz nélkül, önszerveződő módon. És talán a művek is jobbak...

Fene tudja, hogy jobbak-e, de az biztos, hogy sokak számára aktuálisak és érdekesítőek. Ki gondolta volna, hogy a közéleti, politikai jellegű szövegek, versek új reneszánsza következik be? Az utóbbi évtized inkább a regényről szólt, a kiadók szinte hallani sem akartak versekről vagy novellákról. Most viszont a slam poetry felívelése, a politikai versekről szóló vita, Erdős Virág vagy Parti Nagy Lajos újabb munkáinak sikere azt mutatja, hogy a magyarokat a közéleti művészet mozgatja meg igazán. A *Kommunista Monte Cristo* című satirikus regényem a legrosszabb időpontban, 2006 őszén, a tévészékház ostroma idején jelent meg. Az nem az irodalom ősze volt, ráadásul a cím sokakat elijesztett. A kutya sem volt rá kíváncsi, hogy milyen a kommunizmus magyarországi története, vagy a baloldali hagyományban kik voltak a haladó szellemű vagy a művészet szempontjából is fontos figurák. Akiket éppenséggel minden rezsim lecsukatott, börtönből börtönbe vándoroltak.

Pedig azt gondolom, hogy ezt a könyvet mindenféle oldalról lehet olvasni. Néhány hónapja az Info Rádióban pont Orbán Viktor után következtem az Aréna adásában. Épp a születésnapja volt, és a rádiósok megajándékozták a *Kommunista Monte Cristo* egy példányával. Nem tudom, kezdett-e vele valamit, de szerintem akár abból a pozícióból is olvasható lenne, ahol ő áll.

Mi érdekel téged a történelemben? Miért nyúlsz történelmi témákhoz?

Az a regény is arról szólt, hogy nem lehet mindig politikai bosszúállást folytatni, mert ez működésképtelenné teszi a társadalmat. Ha egymást váltják a bosszúállások, akkor egy csoport mindig rosszul érzi magát, mert más van hatalmon, mint akit szeretne. És csak arra vár, hogy ha majd csere lesz, akkor végre visszavághat. Közben arra senki nem gondol, hogyan lehet mindenki számára jobb helyzetet teremteni. Finnországban töltött hónapjaim során kívülállóként úgy láttam, ott a politika elsődleges célja az országban élők életminőségének javítása. A finnek sosem értették a Magyarországról érkező híreket, tőlem kérdezték, hogy miért vagyunk mi állandóan hiszterizált állapotban. Akkor döbbsentem rá, hogy a mi világunk kívülről tébolydának tűnik.

NAGY GERGELY

